

Ahmet B. ERCİLASUN, *Kara Kam Türk Bitig (Türk Destanı)*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 2022, ISBN: 978-625-408-419-5, 329 s.

Prof. Dr. Naciye YILDIZ*

Yüzlerce makaleye, bildiriye imza atan, bilgi birikimini yüzlerce konferans ile paylaşan Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun (1943), dil ve Türklük-Türkçülük konularının ağırlıklı olarak işlendiği bilimsel kitaplarının yanı sıra, halk edebiyatıyla ilgili bilimsel eserler de yazmış; gezi ve kültür eserleri kaleme almış; romanlar kurgulamıştır. *Kara Kam Türk Bitig (Türk Destanı)*, Ahmet B. Ercilasun'un son kurguladığı eserdir ve okuyucuyu bin yıldan da öteye götüren bir yapma destandır.

Eser, Ahmet B. Ercilasun'un Sözbaşı'nda belirttiği gibi hem Göktürkçe, okuyucu tarafından kolayca anlaşılması için hem de Türkiye Türkçesiyle kaleme alınmış; 37 alt başlık altında 3631 mısradan oluşmaktadır. Mehmet Sağ tarafından çizilen sekiz harika resimle kitap bütünlüşmektedir.

Destan, Kara Kam'ın kendisini tanıtması ve okuyucuyu binlerce yıl öncesine götüren kam duası ile başlamakta, masallarda olduğu gibi, âdeta tarih kapısı aralanmaktadır. Binlerce yıl öncesinden kapı açıp gelen Kara Kam, her yeredir ve bin yıl sonra da her yerde olacaktır. Bu kapıdan, İstemi Han'ın otağına gidilir, Ergenekon'dan gelen İstemi Han'ın otağında elçinin ve bütün beylerin belli bir düzene göre oturmaları, Kara Kam'ın buluttan süzülüp gelmesi ve hanın önünde diz vurup selam vermesi dile getirilir. İstemi Han kendisinden söz ettikten sonra, Kara Kam'a dünyanın nasıl yaratıldığını ve Tuman Han'dan itibaren atalarının durumunu sorar. Bu kısımda, Kara Kam'ın dilinden Türk yaratılış mitolojisi, Tanrı-evren birliği olarak dile getirilir; yaratılışta vasıta olan ak kuğunun tanrılığa özenmesi, Altay mitlerindeki kâinatın yaratılışıyla eşdeğer şekilde dile getirilir. Daha önce Bahaeddin Ögel'in de yaptığı gibi, Seyfüddin Ebü Bekr b. Abdillâh b. Aybek ed-Devâdârî'nin, *Dürerü 't-ticân ve gureru tevârîhi 'z-zamân* isimli eserinde Ulu Han Ata Bitig'den alıntılanan, Kıpçaklara ait yaratılış mitinden esinlenerek ilk insanın yaratılışı dile getirilir. Yaratılan ilk kişi ile ilk dişinin adının bu eserde olduğu gibi Ay ismi ile ilişkili olması, Ahmet B. Ercilasun'un ilham kaynağını ortaya koyar mahiyettedir ve bu isimlerin Kara Kam tarafından verilmesi, Dede Korkut'un "boy boylayıp soy soylayıp ad vermesi" motifini hatırlatır. Destanın bundan sonraki kısmında, mitolojik kahramanların hayatına dair izler, kurultay düzenlenmesi, eski Türklerin yaşadığı coğrafya; Kara Tağçı tasvir edilir. Destandaki ilk ölüm, ilk ata Ay Ataç'ın ölümüyle dile getirilir. Ay Ataç'ın vefatından hemen önce oğlunun han seçilmesi ve altın tahta oturtulması, "Devlet otoritesinde boşluk olmaz" düşüncesiyle bağdaşmaktadır. Ay Ataç'ın ölümü üzerine düzenlenen yas işlenirken, okuyucu Ay Ataç'ın yerine geçen oğlu Altun Kan'ın Tonga Alp Er ve Oğuz olduğu bilgisiyle karşılaşır. Bundan sonra eser, dokuz dallı hayat ağacıyla birlikte dokuz insanoğlunun yaratılması, Tanrı'nın insanoğluna bağışladıkları, Yabgu Batur, Kan Tuman gibi tarihî şahsiyetler üzerinden şekillenir. Bu kısım *Orhun Abideleri*'ndeki bilgileri hatırlatır. Tuman Han'ın unutulması üzerine Kara Kam'ın onu anlatması, kamların diğer görevleriyle birlikte bilgilendirici rolünü de ortaya koymaktadır. Tuman Han ve eşi Ay Hatun, Türk destanlarında çok işlenen "çocuksuzluk" motifleriyle okuyucunun karşısına çıkar. Çocuksuzluğa çare önce Dede Korkut boylarındaki ritüellerle aranır; toy düzenlenip açlar doyurulur, çiplaklar donatılır. Daha sonraki "elma" halk hikâyelerindeki motiftir ancak,

* Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, yildiz.naciye@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-8351-4538.

bu elmanın göksel ve bu nedenle kutsal bir nesne olan demirden yapılmış özel bıçak ile kesilmesi, Ahmet Hoca'nın bu motifi ayrı bir kutsiyetle okuyucuyu buluşturmasıdır. Bundan sonra bir erkek çocuk dünyaya gelir; bu kısmın ilham kaynağı ise *Oğuz Destanı*'nın Uygur harfli rivayetidir; eserde bu bölüme katılan farklılık, Tuman'ın oğlunun insanlara zarar veren fili öldürmesidir. Öldürme metodu hem *Oğuz Destanı* hem de *Dirse Han Oğlu Boğaç Han Boyu* ile etkileşim taşır. Kahraman bu kısımda hem aklını hem de gücünü bir arada kullanarak başarıya ulaşır. Batur adını taşıyan bu kahramanın ok yapması, avlanması, evlenmesi, altı oğlunun olması, bunlara verilen isimler, *Oğuzname* geleneğine uygundur. Batur'un esir düşmesi, yas tutma, babasının gören gözünün görmez olması gibi epizot ve motifler, *Dede Korkut Boylarından*; Türk savaş taktiği Türk savaş tarihinden esere yansımaktadır. Batur'un düşman arasından kaçması, Atsız'ın *Bozkurtlar* romanında Kürşat karakteriyle özdeştir. Türk tarihindeki olumsuz gerçeklerden olan Çinli hatunlar meselesi de eserde dile getirilir ve Türklerin bu yüzden bereket ve kut kaybettiği, konu toprak vermeye gelince bunun kabullenilmeyip Çinlilerle savaşıldığı işlenir. Çinlilerle ilgili olarak söylenenler *Orhun Abidelerindeki* ezeli nasihatlerdir. Batur başa geçtikten sonra, ülkeye tekrar kut ve bereket gelir; akımlar düzenlenir. Batur'un ölümü üzerine söylenen ağıtta *Alp Er Tunga sagusunun* etkileri vardır. Cenazesini gömüldüğü yer Cengiz ve Attıla ile ilgili olan efsanelerdeki gibi gizlenir. Batur'un ölümünden sonra Türk boyları arasında kıskançlık, ayrılık, hile baş gösterir ve bunu fırsat bilen düşmanlar tarafından kolları ve bacakları kesilerek bir kenara atılan erkek çocuk dışında Türk soyu katledilir. Bunu anlatırken kendisini kaybeden Kara Kam, İstemi Kan tarafından tekrar kaldırılarak anlatmaya devam etmesi sağlanır. Eserin bundan sonrası *Bozkurt*, *Ergenekon* ve *Ergenekon'dan Çıkış*'tır. Çünkü dünya var oldukça Türk de var olacaktır. O, en umutsuz durumlarda bile dirilir, varlığını ve benliğini korur... Sonuçta İstemi Kan, Oğuz'un "Alalım ok ile kalkan..." diye başlayan sözlerini söyler, gök bayrak yükselir, davullar çalınır, Türk'ün övgüsüyle "bitig" sona erer.

Eserde "*Türeyiş mitleri, Oğuzname, Orhun Abideleri, Dede Korkut Boyları, Ulu Han Ata Bitigçi, Ergenekon Destanı, Bozkurt Destanı, Bozkurtlar* gibi destanlardan, efsanelerden, yazılı metinlerden ve eserlerden metinlerarasılığın öykünme/feyz alma" yoluyla kurgu yapılmış; Kara Kam eserde işlenen dönemler için bütünlüyci unsur olmuştur.

Ahmet Hoca, eserin *Söz Başı* kısmında, bu destanın ortaya çıkış öyküsünü şu şekilde açıklamaktadır;

1996 yılında *Kara Kam'ın Şiirleri* başlığıyla yayımladığım ilk yazıda şunları yazmıştım; Kara Kam'la tanışıklığımız 1971 yılına kadar gider. Güz Aylarının sarı bir günündeydi. Tunalı Hilmi Caddesi'nde, Dursun Yıldırım'ın evinde. O gün Hunları, Göktürkleri, Atsız'ı, eski Türklerin dinini ve şamanları konuşmuşuk. Türk tarihinin ve eski Türk dilinin bilinmedik noktalarını yakalamak istemiştik. İlk defa 1971 gününün, işte o sarı kara gecesinde Kara Kam'ın beni zorladığını hissetmişim. Bir yerlerden yol bulmak, bir yerlerden ışık görmek istiyordum. O gece ve sonraki geceler... Yüreğimi ve beynimi çok zorladı. Damarlarımda şiddetli bir baskı, kalbimde derin bir ürperiş duyduğum çok oldu. Zaman zaman hücrelerimin tırmalandığını da hissediyordum. Fakat ne o bana ulaşabildi ne ben ona ulaşabildim. Belki de Kara Kam, sadece fantezik konuşmalarımızın bir ürünüydü. Uzun yıllar beni zorlamadı... 1988 yılının ürpertici ve beyaz bir gecesinde Kara Kam'ın bana ulaştığını zannettim... birkaç dörtlük ve "men Kara Kam men-Ben Kara Kam'ım" diye başlayan kara sözler. Bu belki bir vehim, belki de bir düştü. Belki de Kara Kam'ın yeni bir yoklayışı. O, Göktürkçe söylemeli, Göktürk çağından gelmeliydi. Eğer gerçekse ve gerçekten yaşamışsa Göktürk çağında yaşamış olmalıydı. Böyle düşünüyordum. Belki de böyle hayal ediyordum. Hayalimin gerçek olmadığını kim iddia edebilir ki? Fakat işte gerçek değildi ve Kara Kam yine kaybolmuştu.

Sonra Rüstem Behrudi'nin şiirlerinde onu sezer gibi oldum. Herhâlde Kara Kam tek bir yol denemiyordu. Dünyaya ve bu çağa çıkmak için çeşitli yolları zorluyordu. Onu az çok tanıdığım için Behrudi'nin şiirlerinde varlığını hissettim. Bu defa Azerbaycan Türkçesiyle konuşuyordu. Acaba Kara Kam birçok defa birçok yol bulmuş olabilir miydi? Bugüne çıkmak istediğine göre başka zamanlara da yolculuk etmiş olabilir miydi? Bu soruları günlerce kendime sordum. Hatta eski, yeni şiir parçalarını, destanları, masalları, kara sözleri bu gözle okudum. Bazılarında Kara Kam'ı yakalar gibi oldum. Sonunda yukarıdaki sorulara “evet” diye cevap verdim. Kara Kam birçok defa başka zamanları ziyaret etmiş olmalıydı. İşte şimdi de beni zorluyordu. Damarlarımda basınç, beynimde zonklama olmuştu. Kara Kam yeniden başka bir zamana yol bulmuştu. Göktürkçe söylüyordu; belki de altıncı yüzyılın Göktürkçesiyle...

..

Destanla ilgili birçok parçayı 1993-1996 ve 1999 yıllarında yazdım. 2003 yılındaki birkaç parça dışında bugüne dek destana el atmadım. Nihayet 2020 yılı sonlarında destan tamamlanmak istedi. Böylece “bitig tükendi”. (Ercilasun, 2022: 9-10).

Bu sözlerin aynen alıntılama sebebi, bir eser yaratıcısının yaratma ilhamını alma ve yaratırken yaşadığı aşamaları çok net bir şekilde dile getirmesi nedeniyledir. Bunu halk şiiri geleneği açısından okuduğumuzda, kanaatimce, Ahmet B. Ercilasun'un “Bu belki bir vehim, belki de bir düştü. Belki de Kara Kam'ın yeni bir yoklayışı” sözlerinde belirttiği hâlde, kuvvetle muhtemel ki kamlık, şamanlık genleri taşıyan ozanların bade içmeleri aynı kaynaktan gelmektedir. Ozanlara verilen bu ilham, Ahmet Hoca'ya da verilmiş, her doğum sancılı olacağı gibi Hoca da bunun sancısını yıllar boyunca çekmiştir. Eserin yaratılış sürecini içeren bu sözler tekrar tekrar okunduğunda, bu uzun süren sancılı dönem çok net bir şekilde anlaşılmaktadır.

Kara Kam, Ahmet Hoca'ya ulaşmayı başarmışsa, bu bir kuttur. Kut, yazana da okuyana da kut getirsin, yeni destanların ucu uzasin, hanım hey...